

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ ЩОДО ЇЇ ВПЛИВУ НА РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Реальний сектор економіки є тою рушійною силою, що може дати поштовх до сталого економічного і соціального розвитку в країні. Тому важливим є створення належних умов для розвитку саме галузей реального сектора. Економіка України потребує структурних змін та побудови нової економіки інноваційно-інвестиційного типу. Податкові реформи можуть як створювати стимули для розвитку галузей реального сектору економіки, так і гальмувати їх розвиток. Основним показником результативності податкової реформи є податкове навантаження. Тому дослідимо, як змінювався показник податкового навантаження на окремі галузі економіки та які наслідки для економічних показників це мало.

Податкова реформа 1999 року починаючи з 2002 року характеризувалася незначним підвищенням податкового навантаження на економіку в цілому. Так, за період 2001-2010 роки податкове навантаження збільшилося з 17,8 % в 2001 році до 19,1% в 2010 році, тобто на 1,3 в. п [1].

Однак, податковий тягар було збільшено не рівномірно по окремим сферам діяльності. Значне збільшення податкового навантаження відбулось в промисловості (на 9,2 в. п. за період 2001-2010 роки), оптовій та роздрібній торгівлі (на 5,6 в. п. відповідно), сільському господарству (на 1,6 в. п.) та транспорту та зв'язку (на 1,2 в. п.).

Щодо податкового навантаження на промисловість, то особливе збільшення його рівня прийшлося на галузі виробництва та розподілення енергії, газу та води (на 23,5 в. п. відповідно) та галузі переробної промисловості (на 7,2 в. п.). Однак, в сфері будівництва рівень податкового навантаження суттєво зменшився (з 31,2 % в 2001 році до 19,1 % в 2010 році, тобто на 12,1 в. п.).

В наслідок таких змін відбулося зміщення податкового навантаження з одних галузей на інші. Так, в 2001 році найбільший рівень податкового навантаження приходився на добувну промисловість (34,8 %). На другому, третьому, четвертому та п'ятому місцях за рівнем податкового навантаження були будівництво (32,2 %), транспорт та зв'язок (17,9 %), переробна промисловість (26,7 %) та виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (17,0 %) відповідно. В наслідок зазначених тенденцій в 2010 році найбільший рівень податкового навантаження прийшовся на сферу виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (40,5 %). На другому, третьому, четвертому та п'ятому місцях за рівнем податкового навантаження стали добувна промисловість (35,3 %), переробна промисловість (33,9 %), будівництво (19,1 %) та транспорт і зв'язок (19,1 %) відповідно.

Варто відмітити, що по цим галузям в 2010 році податкове навантаження було розподілено більш рівномірно, ніж в 2001 році.

Що стосується податкової реформи, що було розпочато з 2011 року, то тут продовжується тенденція до збільшення рівня податкового навантаження на економіку взагалі, та на промисловість та інші сфери реального сектору економіку зокрема (виключенням є добувна промисловість та транспорт та зв'язок, то було зафіксовано незначне зменшення рівня податкового навантаження в період 2011-2013 роки). Так, найбільше податкове навантаження у промисловості (в 2013 році на рівні 42,6 %), причому спостерігається тенденція до його збільшення. Наступні за рівнем оподаткування галузі – будівництво (24 % в 2013 році), транспорт та зв'язок (18,1 %) та оптова та роздрібна торгівля (18,3 %) [1].

Таким чином, проведене дослідження показало, що за весь аналізований період найбільший податковий тягар несе така галузь як промисловість при загальній тенденції збільшення його рівня, так само як і по інших галузях реального сектора економіки (виключенням є будівництво, де за аналізований період податкове навантаження зменшилося на 7,2 в. п.). Тут варто відзначити загальну тенденцію зменшення рівня податкового навантаження на інші сфери діяльності, що відносяться до фінансового сектору економіки.

На нашу думку, збільшення податкового навантаження на галузі реального сектору економіки негативно характеризують проведені податкові реформи, оскільки саме реальний сектор економіки є тою рушійною силою, що сприяє сталому розвитку економіки країни.

Якщо розглянути структуру податкових платежів Зведеного бюджету за галузями економіки, то варто зазначити, що при збільшенні податкового навантаження на промисловість в 2001-2010 роках частка в податків у цій сфері збільшувалася у структурі податкових надходжень країни [1]. А в подальшому з 2011 року спостерігається зменшення частки податкових надходжень по промисловості в загальній сумі податкових надходжень. Найбільшу частину податків промисловості складає переробна промисловість. В той же час питома вага будівництва, транспорту та зв'язку зменшилася.

У структурі ВВП галузі реального сектору економіки займають менше 50 % [2]. На першому місці у структурі ВВП є промисловість, але за період 2001-2013 роки її частка зменшилася на 6,9 в. п. в склала в 2013 році 20,2%. На другому місці посідає торгівля, частка якої за аналізований період збільшилася на 3,8 % (в 2013 році склала 4,8 % у структурі ВВП). На третьому місці є сільське господарство, частка якого теж має тенденцію до зменшення (на 5,7 в. п. зменшилася і склала в 2013 році 8,7 %). Питома вага будівництва та транспорту і зв'язку теж має тенденцію до зменшення.

Таким чином, можна зробити висновок, що за аналізований період спостерігається зменшення частки галузей реального сектору економіки у структурі ВВП як наслідок негативної тенденції по збільшенню рівня податкового навантаження по ним.

В структурі капітальних інвестицій перше, друге та третє місце посідають промисловість, будівництво та оптова і роздрібна торгівля відповідно, причому якщо частка промисловості має тенденцію до зменшення, то будівництва та оптової і роздрібною торгівлі навпаки – збільшується. Капітальні інвестиції в 2013 році по сільському господарству та транспорту і зв'язку складають по 7 % від загальної структури інвестицій, причому частка сільського господарства збільшується, в той час як питома вага інвестицій у транспорт та зв'язок суттєво скорочується.

Що стосується темпів приросту інвестицій в основний капітал (капітальні інвестиції з 2011 року), то за всіма галузями спостерігається тенденція до уповільнення темпів приросту, а в 2013 році у всіх галузях реального сектору економіки, крім промисловості та будівництва, спостерігалось зменшення їх розміру в порівнянні з попереднім роком.

Таким чином, можна зробити висновок, що високе податкове навантаження на галузі реального сектору економіки гальмує їх розвиток та сприяє відтоку інвестицій у інші галузі, а саме у фінансовий сектор.

1. Податкові надходження Зведеного бюджету України в розрізі видів економічної діяльності за 2002-2013 рр. // Статистичні дані за індивідуальним запитом / Державна фіскальна служба України.

2. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>